

УДК 336.71

Р. В. Корнилюк,
аспірант кафедри банківської справи,
ДВНЗ “КНЕУ імені Вадима Гетьмана”

АНТИКРИЗОВА ПОЛІТИКА ІНОЗЕМНИХ БАНКІВ В УКРАЇНІ

В статье исследуется деятельность иностранных банков в Украине в период финансового кризиса. Проведен комплексный анализ антикризисных стратегий иностранных банков. Особенное внимание отводится проблеме оттока вкладов, снижению объемов кредитования, а также роли иностранных инвесторов в стабилизации и повышению капитализации банковской системы Украины.

Ключевые слова: иностранные банки, банковская система, финансовый кризис.

The article investigates foreign banks activity in Ukraine during the financial crisis. The complex analyze of anti-crisis strategies of foreign banks were conducted. Particular attention is devoted to the problems of deposit outflows, loan reduction and foreign investors participation in providing stabilization and higher capitalization of Ukraine's banking system.

Keywords: foreign banks, banking system, financial crisis.

У статті досліджується діяльність іноземних банків в Україні в період фінансової кризи. Проведено комплексний аналіз антикризових стратегій іноземних банків. Особливу увагу приділено проблемі відтоку депозитів, зниженню обсягів кредитування та ролі іноземних інвесторів у стабілізації та підвищенні капіталізації банківської системи України.

Ключові слова: іноземні банки, банківська система, фінансова криза

Банківська система України протягом 2005—2010 рр. зазнала значних змін, що виражались у пришвидшеному рості активів, капіталу, кредитів і депозитів в докризовий період, а також їх суттєвому спаді під час порушення фінансової стійкості. Паралельно з кількісними зрушеннями відбулись значні структурні перетворення — частка іноземного капіталу зросла з 9,6 до 35,8 % [1]. Станом на 1.01.2010 нерезиденти контролюють 49,7 % активів банківської системи, що у 5 разів більше, ніж у 2005 р. [1].

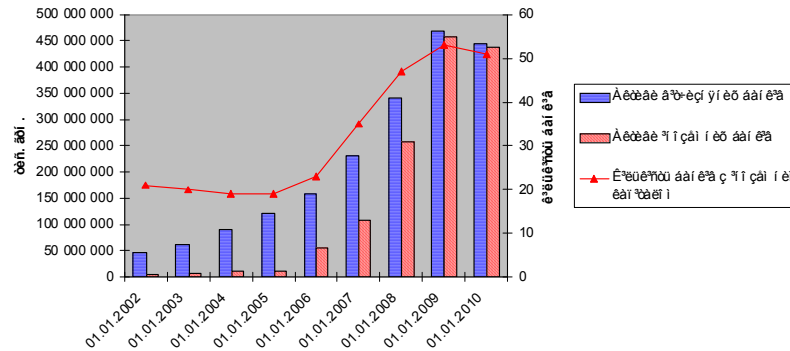

Рис. 1. Динаміка експансії іноземних банків в Україні протягом 2002—2010 рр. [1]

Серед 10 найбільших банків за обсягом активів 7 належить іноземним власникам. Іноземні банки відіграють системоутворюючу роль з огляду на суттєву частку на банківському ринку. Відтак, їхня реакція на кризові явища 2008—2009 років окреслила основні шляхи самовідновлення банківської системи України. Оскільки подолання негативних наслідків фінансової кризи триває досі, важливо проаналізувати ефективність внеску іноземних банків у даний процес для оптимізації подальшого регулювання іноземного капіталу в Україні.

Роль іноземного капіталу у банківській системі України в умовах фінансової кризи 2008—2009 років недостатньо вивчена на сьогоднішній день. Варто відзначити публікації В. Шапрана [2] та аналітиків компанії ДАГДА, які здійснили рейтингову оцінку надійності материнських структур дочірніх банків, представлених в Україні.

Більшість наукових досліджень іноземного капіталу стосувались періоду макроекономічного зростання (В. Геєць [3], О. Дзюблюк [4], А. Мороз [5], Т. Смовженко [6]). У даних роботах науковці звертали увагу на ризик згорання діяльності іноземних банків та впливу іноземного капіталу закордон під час фінансових криз. Однак, як виявилось, дочірні банки міжнародних фінансових груп зуміли поповнити свій капітал, перетворюючись на стабілізуючий фактор у процесі подолання

негативних наслідків порушення рівноваги у банківській системі України.

Мета нашого дослідження — вивчення комплексу антикризових заходів, завдяки яким іноземним банкам вдалося уникнути процесів реструктуризації зовнішньої заборгованості, введення тимчасових адміністрацій НБУ, націоналізації чи ліквідації, що були масовими в групі вітчизняних банків. Наш метод базувався на аналізі консолідованої фінансової звітності за 2008—2009 рр. материнських фінансових холдингів, у які входять дочірні банки, зареєстровані в Україні.

Результати дослідження показали, що більшість дочірніх банків в Україні мають найвищий рівень простроченої заборгованості серед країн Центрально-Східної Європи. Так, за міжнародними стандартами фінансової звітності загальний показник проблемних кредитів групи Райффайзен складає 6,5 %, у той час як в Україні 23,6 % [7]; Ерсте груп — відповідно 4,1 % і 14,2 % [8]; ОТП груп — 7,9 % і 22,3 % [9].

Відрахування у резерви на покриття проблемної заборгованості складало більше 40 % загальних витрат і призводило до збитковості двох третіх іноземних банків України протягом 2009 року [1].

На нашу думку, збереження інтересу материнських холдингів до банківської системи України головним чином пояснюється низькою часткою українських активів у загальному портфелі транснаціональних груп. В іншому випадку фінансові негативні показники українських відділень серйозно похитнули б стабільність пов'язаних європейських фінансових інститутів.

Ситуація у банківській системі вимагала рішучого застосування комплексних методів щодо подолання негативних наслідків фінансової кризи.

На відміну від вітчизняних банків, які були вимушені оголошувати технічні дефолти перед іноземними кредиторами і вести переговори про реструктуризацію боргу, або ж погоджуватись на введення тимчасової адміністрації, націоналізацію чи ліквідацію, іноземні банки покривали фінансовий дефіцит не лише за рахунок суттєвих вливань з боку акціонерів та міжнародних фінансових організацій, але й упроваджуючи низку антикризових заходів.

У першу чергу, іноземні банки проводили політику зниження витрат, яка виражалась у зменшенні видатків на рекламу, маркетинг, адміністративні функції. Важливим резервом для

оптимізації витрат став перегляд контрактів з орендодавцями, з огляду на падіння ринку нерухомості. Іноземні банки скорочували мережу банкоматів, платіжних терміналів і навіть територіальних відділень. Так, упродовж 2009 року Райффайзен Банк Аваль закритий 100 відділень (8,6 % мережі), Укрсиббанк — 174 (18,7 %), Промінвестбанк — 272 (31,2 %), Правекс-банк — 52 (8,7 %), Укрсоцбанк — 26 (5,5 %). Однак, вітчизняні системні банки були вимушені провести значно масштабніше згортання територіальної мережі [10].

Скорочення витрат відбулось і за рахунок мінімізації фонду заробітної плати. Іноземні банки масово знімали премії та надбавки, прив'язували розмір заробітних плат до фіксованого валютного курсу, що був нижчим за ринковий. Іноземні банки скорочували персонал (в основному за рахунок відділів споживчого кредитування та молодших співробітників бек-офісів). Протягом 2009 року чисельність працівників Укрсоцбанку скоротилась на 500 осіб [11], Сведбанку — 478 [12], Промінвестбанку — 2800 [13].

Утримати докризовий рівень результативності іноземні банки намагались не лише зменшуючи витрати, а й збільшуючи вхідні грошові потоки. Досягнення такої цілі в умовах спаду платоспроможного попиту банківські продукти та погіршення фінансового потенціалу банків було проблематичним, однак ряд іноземних банків скористались кризою для збільшення частки на ринку фізичних осіб шляхом підвищення депозитних ставок, збільшення привабливості поточних рахунків, отримання доходів з торгівлі валютою тощо.

Світова фінансова криза стимулювала різноманітні процеси реструктуризації транснаціональних банків, що також передбачали низку організаційних змін на рівні дочірніх структур. Під реструктуризацією розуміємо здійснення комплексу організаційно-економічних, фінансових, правових заходів, спрямованих на зміну структури банку (його управління, форми власності, організаційно-правової форми, структури активів і пасивів тощо) з метою збільшення вартості банку, підвищення ефективності його діяльності чи фінансового оздоровлення [14, с. 122, 123].

Під час кризи іноземні банки використовували найрізноманітніші форми реструктуризації в залежності від обраних стратегічних цілей.

1) *Корпоративна реструктуризація (реорганізація)*, до видів якої належать злиття, приєднання, поділ, виділення та перетворення. Здійснювалась шведськими банками в Україні з метою консолідації активів кількох дочірніх фінансових інститутів у рамках єдиної материнської групи. Протягом 2009 року відбулось приєднання дочірніх банків Сведбанк Інвест та Факторіал-банку до банків Сведбанк та СЕБ, що призвело до зменшення кількості банків з іноземним капіталом за статистикою НБУ з 53 до 51 [1]. Дану консолідацію активів власники пояснили необхідністю усунення дублювання функцій підрозділами та впровадження єдиних корпоративних стандартів у банках, які перед поглинанням однією іноземною фінансовою групою були окремими юридичними особами.

2) *Реструктуризація бізнес-процесів* іноземних банків. Відбувалась у формі створення нових відділів по роботі з проблемною заборгованістю, впровадження більш централізованої моделі прийняття кредитних рішень, закриття збиткових точок продаж. ІНГ Банк Україна відмовився від планів розвитку роздрібногo бізнесу і згорнув свою діяльність у сфері рітейлу. Більшість іноземних банків припинили видачу нових іпотечних кредитів. Ряд банків з іноземним капіталом проводили централізацію управління шляхом надання раніше відокремленим територіальним підрозділам статусу безбалансових відділень. Дана тенденція, започаткована іноземними банками, може призвести до втрати розуміння банками кредитних потреб споживачів та специфіки регіонів, однак стимулюватиме економію адміністративних витрат та усунення моральних ризиків.

3) *Реструктуризація активів*. Іноземні банки з високим рівнем проблемної заборгованості нерідко продавали портфелі "поганих кредитів" колекторським компаніям (Сведбанк, Унікредит Банк). Хоча дисконтні ставки колекторів були досить високими, іноземні дочірні банки, на відміну від вітчизняних, отримували можливість покращити фінансовий стан, зменшивши відрахування у резерви і покриваючи втрати від продажу частини портфелю капітальними вливаннями материнських структур. Маючи на меті мінімізацію кредитних ризиків, іноземні банки застосовували цілеспрямоване підвищення відсоткових ставок, мінімального авансу, розміру регулярних та одноразових комісійних платежів, та посилення вимог до фінансового стану позичальників. Такого роду обмеження при видачі нових

кредитів сприяли покращенню якості нових кредитних портфелів і стримувало ріст відрахувань у резерви за кредитною заборгованістю.

Кілька іноземних інвесторів, яким належали банки низьким з обсягом активів, прийняли рішення щодо виходу з українського ринку банківських послуг. Так, 24 жовтня 2008 року банк “Тіпо Алім” (Ізраїль) розірвав підписану роком раніше угоду про поглинання Укрінбанку з огляду на непередбачувані економічні події у глобальному фінансовому секторі та заборону центрального банку Ізраїлю на входження у банківську систему України, що опинилась у кризовому стані [15]. У 2009 році Хоумкредит груп (Нідерланди), якій належали три юридичні особи на вітчизняному кредитному і фінансовому ринку, ліквідувала фінансову компанію “Хоумкредит Фінанс”, а також продала свою частку в збитковому банку “Приватінвест” за 74 млн грн, сконцентрувавшись на розвитку другого дочірнього банку Хоумкредит (Україна) [16].

Незважаючи на перелічені випадки, вивід іноземного капіталу з банківської системи України був незначним у порівнянні з припливом фінансових ресурсів з-за кордону на підтримку нових та існуючих банків.

Таблиця 1

БАНКИ З НАЙБІЛЬШИМ ПРИРОСТОМ СТАТУТНОГО КАПІТАЛУ за 2009 р. [1]

№	Банк	Фінансова підтримка (1 — іноземна, 2 — вітчизняна приватна, 3 — державна)	Приріст статутного капіталу за 2009 рік	Статутний капітал, 01.01.2009	Статутний капітал, 01.01.2010
1	РОДОВІД БАНК	3	7 974 298	435 000	8 409 298
2	УКРЕКСІМБАНК	3	6 940 880	3 062 633	10 003 513
3	ПРОМІНВЕСТБАНК	1	5 098 540	200 175	5 298 715
4	“КИЇВ”	3	3 342 544	225 000	3 567 544
5	УКРГАЗБАНК	3	3 100 000	700 000	3 800 000
6	ПРИВАТБАНК	2	2 125 984	5 684 882	7 810 866

7	УКРСИББАНК	1	1 275 000	4 005 000	5 280 000
---	------------	---	-----------	-----------	-----------

Закінчення табл. 1

№	Банк	Фінансова підтримка (1 — іноземна, 2 — вітчизняна приватна, 3 — державна)	Приріст статутного капіталу за 2009 рік	Статутний капітал, 01.01.2009	Статутний капітал, 01.01.2010
8	КРЕДОБАНК	1	1 024 100	526 869	1 550 969
9	ОТП БАНК	1	799 996	2 068 195	2 868 191
10	ВТБ БАНК	1	770 000	2 158 784	2 928 784
11	“ФОРУМ”	1	638 581	1 621 000	2 259 581
12	ПРАВЕКС-БАНК	1	570 124	991 499	1 561 623
13	ІНГ БАНК УКРАЇНА	1	426 537	304 761	731 298
14	ФІНАНСОВА ІНІЦІАТИВА	2	350 000	1 200 000	1 550 000
15	МЕГАБАНК	1	300 000	200 000	500 000
16	СЕБ БАНК	1	252 112	113 577	365 689
17	“ПІВДЕННИЙ”	2	219 827	646 550	866 377
18	ВІЕЙБІ БАНК	1	201 214	341 424	542 638
19	УКРСОЦБАНК	1	200 000	1 070 000	1 270 000
20	УНІВЕРСАЛ БАНК	1	200 000	837 712	1 037 712

Приватні вітчизняні банки виявились менш фінансово стійкими до кризових явищ у порівнянні з іноземними та державними, оскільки були позбавлені зовнішньої підтримки (табл. 1). Вчасне поповнення статутного капіталу свідчить про те, що іноземні банки під час фінансової кризи були зацікавлені в утриманні і навіть нарощенні своїх позицій у банківському секторі України.

У результаті ефективного впровадження комплексу антикризових заходів та отримання підтримки з боку материнських структур і міжнародних фінансових організацій, іноземні банки зуміли зупинити спад обсягу депозитних вкладів,

який позбавляє банківську систему України внутрішньої ресурсної бази. Відновлення довіри вкладників до іноземних банків підтверджується статистичними даними за 2009 рік, які демонструють відтік депозитів з приватних вітчизняних банків і зростання портфелю вкладів в іноземних та державних банків (табл. 2).

Таблиця 2

ДИНАМІКА ДЕПОЗИТІВ НАСЕЛЕННЮ ТОП-50 БАНКІВ ЗА ОБСЯГОМ АКТИВІВ [17]

Група банків	01.01.2009	01.04.2009	01.07.2009	01.10.2009	01.01.2010	Приріст за 2009 рік, %
Іноземні банки	62 004	55 172	61 181	65 232	70 407	13,6
Вітчизняні банки	95 642	82 347	82 495	81 142	89 766	- 6,1
Державні банки	19 981	19 086	20 841	21 852	23 412	17,2
Разом	177 627	156 605	164 518	168 226	183 584	3,4

На сучасному етапі посткризового відновлення негативні тенденції зміщується з пасивної до активної сторони банківських балансів. Іноземні банки продовжують боротися з проблемою погіршення якості наданих позик, що генерують додаткові витрати на формування резервів. Проведений аналіз дозволяє стверджувати, що після очищення кредитних портфелів від проблемної заборгованості саме іноземні банки відіграватимуть провідну роль у відродженні кредитного ринку.

Результати дослідження показали, що закордонні материнські банки та міжнародні фінансові організації продемонстрували стратегічний інтерес до українського банківського сектору. Завдяки комплексним антикризовим заходам ризик відпливу іноземного банківського капіталу в 2009 році не був реалізований. Іноземний банківський капітал продовжував наповнювати банківську систему, проте на нових умовах, що передбачали жорстку управлінську реструктуризацію, а також скорочення витрат на персонал та маркетингові потреби.

Діяльність іноземних банків, з огляду на свою специфіку та частку в системі, лишається одним із вагомих факторів впливу на подальший розвиток банківської системи України. Наукова проблема полягає у тому, щоб визначити ступінь і характер

даного впливу. Рішення цього питання вбачаємо у детальному порівняльному аналізі ключових показників іноземних та вітчизняних банків та розробці комплексної моделі вимірювання ефекту присутності кожного інвестора-нерезидента у банківській системі України, що стане предметом наших подальших досліджень.

Література

1. Статистична інформація офіційного сайту Національного банку України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: www.bank.gov.ua
2. Шапран В., Духненко В. Рейтинг надійності іноземних банківських холдингов // Експерт Україна. — 2009. — № 37(228). — С. 26—33.
3. Геєць В. Іноземний капітал у банківській системі України // Дзеркало тижня. — 2006. — № 26 (605). — С. 7.
4. Дзюблюк О. Глобалізаційні процеси та участь іноземного капіталу у розвитку вітчизняної банківської системи // Банківська справа. — 2008. — № 2. — С. 37—45.
5. Мороз А. М. Іноземні банки та іноземна валюта: окремі аспекти їх функціонування в Україні // Фінанси, облік і аудит : Зб. наук. пр., Вип. 13. — К.: КНЕУ, 2009. — 313 с.
6. Новий етап розвитку банківської системи України: зростання участі іноземних інвесторів: монографія / Національний банк України ; Університет банківської справи / Тамара Степанівна Смовженко (ред.). — К.: УБС НБУ, 2008. — 231 с.
7. Raiffeisen International Annual Report 2009 [Електронний ресурс] / Raiffeisen International Group. — 2010. — р. 234-Режим доступу: www.ar2009.ri.co.at
8. Erste Annual Report 2009 [Електронний ресурс] / Erste Group. — 2010. — Р. 182. — Режим доступу: www.erstegroup.com
9. OTP Bank's regular IFRS Report 2009 [Електронний ресурс] / OTP Group. — 2010. — Р. 13. — Режим доступу: www.otpbank.hu
10. Войтицкая Л. Банки сокращают свои сети // Дело, 03, 2010, <http://delo.ua/dengi/banki/banki-sokracshajut-svoi-seti-138935/>
11. Unicredit Annual Report 2009 [Електронний ресурс] / Unicredit Group. — 2010. — Р. 550. — Режим доступу: www.unicreditgroup.eu
12. Swedbank Annual Report 2009 [Електронний ресурс] / Swedbank. — 2010. — Р. 151. — Режим доступу: www.swedbank.com
13. Офіційний сайт Промінвестбанку [Електронний ресурс]. — Режим доступу: www.pib.com.ua
14. Корнилюк Р. Реструктуризація банків як механізм реалізації стратегії росту // Соціально-економічний розвиток України на початку

21 століття. — 3б. наук. праць КНЕУ. — Відп. за вип. М. І. Мирун. — К.: КНЕУ, 2006. — 336 с. — С. 122—123.

15. Наро Alim Group Annual Report 2009 [Електронний ресурс] / Наро Alim Bank. — 2010. — Р. 376. — Режим доступу: www.bankhapoalim.com

16. Homecredit Group Annual Report 2009 [Електронний ресурс] / Homecredit Group. — 2010. — Р. 64. — Режим доступу: www.homecredit.net

17. Статистична інформація офіційного сайту Асоціації українських банків [Електронний ресурс]. — Режим доступу: www.aub.gov.ua

Стаття надійшла до редакції 12.05. 2010 р.

УДК 336.764

І. В. Краснова,

канд. екон. наук, доцент,

доцент кафедри менеджменту

банківської діяльності,

ДВНЗ “КНЕУ імені Вадима Гетьмана”

ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ПРОВЕДЕННЯ ФУНДАМЕНТАЛЬНОГО АНАЛІЗУ НА ФІНАНСОВОМУ РИНКУ

В статье рассматриваются основные принципы фундаментального анализа, представлена классификация и характеристика основных аналитических рыночных индикаторов.

Ключевые слова: фундаментальный анализ, рыночные индикаторы, финансовые активы, фундаментальные факторы

In the article it is resulted basic principles of fundamental analysis, this classification and description of basic analytical market indicators.

Keywords: fundamental analysis, market indicators, financial assets, fundamental factors

У статті наведено основні принципи фундаментального аналізу, дана класифікація та характеристика основних аналітичних ринкових індикаторів.

Ключові слова: фундаментальний аналіз, ринкові індикатори, фінансові активи, фундаментальні фактори

Школа фундаментального аналізу ринку набула розвитку з появою прикладної економічної науки. За основу було покладено знання про макроекономічну ситуацію в суспільстві та її вплив на динаміку цін фінансових активів. Інвестування без розуміння економіки подібно до подорожі без знань про клімат місцевості, куди запланована подорож. Холодна дощова погода може зіпсувати відпочинок на свіжому повітрі, особливо без